

10. Aslonov, S., & Ruzimurodova, Z. (2020). INGLIZ TILINI O 'QITISHNING INNOVATSION USULLARI. Студенческий вестник, (12-5), 72-74.

11. Aslonov, S. S. (2020). O'ZBEK VA INGLIZ TILIDA JINS MAZMUNINI BILDIRUVCHI SO'ZLAR TAHLILI. Студенческий вестник, (16-10), 55-58.

12. Aslonov, S. S. (2020). Ingliz tili stilistikasi fanini o'qitishda fonostilistikaning o'rni. Интернаука, (16-4), 57-59.

O'ZBEK XALQ MAQOLLARINING INGLIZ TILIGA TARJIMASI

**Shonazarov Shaxzod Fozil o'g'li,
Xolboyev G'olibjon Abriy o'g'li,
Ilmiy rahbar: Mamayoqbova Shahlo
Samarqand davlat chet tillar instituti**

Annotatsiya: maqolada xalq og'zaki ijodi janrlaridan biri sifatidagi maqollar va ularning ingliz tiliga tarjimasi haqida fikrlar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: Maqollar, milliy tafakkur, qiyoslash, ma'no, til o'rganish.

Maqol xalqning ko'p asrlar mobaynida ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va madaniy hayotda to'plagan tajribalari, kuzatishlari asosida yuzaga kelgan ixcham, chuqur mazmunga ega bo'lgan og'zaki ijod janrlaridan biridir. Maqol atamasi arabcha "kavlun — gapirmoq, aytmoq" so'zidan olingan bo'lib, aytilib yuriladigan ifoda va iboralarga nisbatan qo'llaniladi. Barcha tomondan deyarli bir xilda aytilib, bir xilda tushuniladigan ibora, ifodalar, asosan, maqol janrini tashkil etadi.

Maqol xalqning pand-nasihati, ma'naviy-axloqiy xulosasi, xalq milliy ruhining aks-sadosi, til tabiatining hikmatli mezonidir. Maqol to'qilmaydi, balki ma'lum sharoit taqozosi bilan yaratiladi. Demak, maqol xalq ommasining muayyan voqea, hodisalar haqidagi xulosalari, hukmi va tavsiyalarini mujassamlashtirgan o'ziga xos badiiy shaklga ega bo'lgan ifoda va iboralardan iborat.

Maqol o'z tabiatiga ko'ra xalqaro janr hisoblanadi. Dunyoda o'z maqollariga ega bo'lmagan xalqning o'zi yo'q. Chunki har bir xalq hayotiy tajribalarini maqollar shaklida avlodlarga qoldiradi. Shuning uchun ham turli xalqlar og'zaki ijodida mazmun va shakl jihatidan bir-biriga yaqin hamda hamohang maqollar ko'p uchraydi. Chunki har bir xalq hayoti va tarixida juda ko'p o'xshashliklar, umumiyliklar mavjud.

Har bir xalqning o'zining urf - odatlari, ma'naviy – ma'rifiy, axloqiy- estetik va falsafiy qarashlari, qisqasi, o'zi va o'zligi maqollarda to'la namoyon bo'ladi. O'zbek xalq maqollarining so'z san'ati mahsuli sifatida keladi. O'zbek xalq maqollarini ingliz tiliga tarjima qilish, tarjima jarayonida uchraydigan usullaridan to'g'ri foydalanish muhim sanaladi.

Maqollar ingliz folklori repertuaridan ham keng o'rin olgandir. Ularda vatanparvarlik, mardlik, adolat, ilmni sevisish, xotin – qizlarga hurmat, yaxshilik, aqillilik, odob – axloq, tarbiya, hurmat izzat, ta'lim, hunar, mehnatsevarlik va shunga o'xshash bir qancha xususiyatlar o'rin olgandir.

Inglizlarda, One good turn deserves another, ruslarda, day dobro i jdi dobro, o'zbeklarda esa, yaxshilik qilsang, yaxshilik qaytar, yomonlik qilsang – yomonlik. Two heads are better than one; Um xorosho, a dva luchshe; bir kalla – kalla, ikki kalla – tilla. Healthy mind in a healthy body; v zdorovom tele zdoroviy dux; sog'lom tanda sog` aql. A fault confessed is half redressed; povinnuyu golovu mech ne sechyot; yoki o'zbeklar egilgan boshni qilich kesmas, deyishadi.

Har bir tilning maqolining ma'nosi kontekst ichida ochiladi. Lekin ayrim hollarda ikki yoki bir nechta tillarda ham shaklan, ham mazmunan mos keladigan ekvivalentlar ham topiladi:

Strike while the iron is hot. Kuy jelezo poka goryacho – temirni qizig'ida bos yoki temirni iissig'ida bos. Better late than never. Luchshe pozdno ilde nikogda – hechdan kura kech bo'lgani yaxshi. Bunday holatlar kamuchraydi. Aksariyat hollarda tarjimon mazmunidan kelib chiqqan holda har bir maqol mos o'z tilida muqobil variantlarini topishi yoki so'zma-so'z tarjima qilinishi mumkin. Shunga ko'ra, ayni bir xil maqol yoki ham bir qancha o'rinlarda, ma'noga qarab, har xil o'girilishi mumkin. Binobarin, har qanday maqollar uchun ham mos keladigan tayyor variant berish amri mahol. Turli tillarda ayni bir xil ma'noni ifodalovchi maqol aynan bir xil asosga, ayni bir narsaning bir qancha jihatlariga yoki tamoman boshqa obyektlarga tayangan holda yaratilgan bo'lishi mumkin:

As you sow, you shall mow. Chto poseyesh, to i pojnesh. Nima eksang shuni o'rasan. To be on thin ice. Viset na voloske. Hayoti qil ustida turmoq.

Ko'rinib turibdiki, har ikkala tilda yuqorida keltirilgan maqol va uning birliklarining barchak omponentlari bir – biriga mos tushgan.

Badiiy tarjimaning murakkabligi ham aynan mana shunda, har bir tilning o'zga tillardan farq qiladigan o'ziga xos milliyligi mavjud. Demak, tarjimaning ijodiy jarayon ekanligini anglash va o'zga tildagi har bir detalga ijodiy yondoshish lozim. Shundagina, frazeologik birliklarning har bir turi va shakli aniq mikrotuzilma deb qaralishi mumkin. Frazeologik birliklarni tarjima qilish vaqtida vazifadosh, teng lingvistik birliklar ikki til o'rtasida taqqoslab tanlanadi. Taqqoslash tamoyili o'rtadagi o'xshashlik va farqni ko'rsatib beradi. Bu sistemaning ba'zi aniq qismlari shaklan teng, to'g'ri kelishi (qisman yoki butunlay), ba'zilarining esa umuman muqobil varianti topilmasligi ham mumkin.

O'zbek adabiyoti umuman olganda o'zbek tilining o'ziga xosligi shundan iboratki, boshqa tillarda uchramaydigan so'z o'yinini adib kitobxonga shunday mahorat bilan yetkazadiki, buni ta'riflashga so'z ham o'zidir. Bunda tarjimonning tarjima qilish mahorati yuksak baholanadi. O'zbek tilidagi badiiy asarlardan olingan maqollarning ingliz tiliga tarjima jarayonidagi holatlarini hamda uning tahlilini ko'rsatib o'tmoqchimiz.

Yerga qo'ysang chang, osmonga qo'ysang gard yuqadi. To respect somebody and do'esnt believe him (her) to anybody. Ushbu maqolning mazmuni shuki, bironi juda ham hurmat qilishini ko'ramiz, hatto yerga qo'ygandan keyin chang bo'lib qolishini yoki osmonga qo'ysang gard yuqishini bilish mumkin. Maqolni ingliz tiliga tarjima qilish jarayonida ekvivalentlik metodidan foydalandik.

Ot o'rnini toy bosar. Calt may make a good horse, Arraged. Tarjima jarayonida ingliz tilidagi ushbu maqolning ekvivalenti so'zma - so'z tarjimasiga yaqinligini ko'rishimiz mumkin. Ko'rinib turibdiki, har ikkala tilda yuqorida keltirilgan maqolva uning birliklarining barcha komponentlari bir – biriga mos tushgan.

Odamlar oyog'i bilan emas, og'zi bilan yuradi (ya'ni yomon xabar tez tarqaladi). Ingliz tilida ushbu maqolning quyidagi variantini ko'rish mumkin.

Bad news has wings. Yomon xabarning qanotlari bor, hamma joyga tez tarqaladi. Bu holatda o'zbek xalq maqolining tarjima qilish jarayonida ingliz tili ekvivalentidan foydalanildi.

Bizning ko'chamizda ham bayram bo'ladi. Every dog has its day. Maqolni tarjima qilishda ingliz tilidagi ekvivalentini olish to'g'ri keladi. Bunda shakli mos tushmasa ham ma'no jihatdan mos tushadi.

Hamma dardning davosi vaqtdir. Time cures all things. Ushbu maqolni tarjima qilish jarayonida so'zma so'z tarjima qilish usulidan foydalansa ham bo'ladi va ingliz tilidagi mos ekvivalent bilan ham shaklan ham mazmun jihatdan mos tushishini ko'rish mumkin.

Yuqorida olib borilgan tadqiqot natijalari quyidagicha xulosa qilishga imkon beradi:

Biz o'zbekcha va inglizcha maqollarni tahlil qilish jarayonida bir necha turfa mavzularni o'zida mujassam etgan maqollarga duch keldik. Xususan, mehnatsevarlik, hallolik, to'g'rilik, yaxshilik va yomonlik, vaqtga oid bo'lgan maqollarning berilgan tasnifini ko'rdik. Nutqda, qolaversa, badiiy asar tarjimasida, albatta, shunga o'xshash birliklardan foydalanishga to'g'ri keladi. Ma'lumki, tilga oid bunday birliklarni tarjimada talqin etilishi tarjimondan katta mahorat talab etadi. Chunki bunday turg'un birliklarning aksariyatini so'zma-so'z tarjima qilib bo'lmaydi. Shuningdek, bunday maqollarni yoki turg'un birliklarni tarjima qilishda har bir mamlakatning milliy urf-odatlarini, ma'naviyat va madaniyati, turmush tarzidan kelib chiqqan holda ularga semantik jihatdan to'g'ri yondashishni talab qiladi.

Jumladan badiiy asardagi maqollarni tarjima qilishda, bizningcha so'zma- so'z tarjima u darajada samara bermaydi. Lekin ushbu tahlilimizda shunday maqollar borki, unda biz so'zma-so'z tarjima usulidan foydalanishga to'g'ri keldi. Buning sababi esa maqol o'zbek tilining boyligi, madaniyati hisoblansa va ingliz tiliga o'girishda uning tildagi ekvivalenti mavjud bo'lmagani sababli ham so'zma so'z tarjima usulidan foydalandish maqsadga muvofiqligini ko'rdik. Yana tarjimaning shunday jihatlarini ko'rish mumkinki so'zma-so'z tarjima qilish tarjima qilinayotgan tilning ekvivalentiga ham mos tushayotganligini ushbu tahlilda uchratish mumkin. Maqollarni bir tildan ikkinchi tilga tarjima qilish jarayonida o'sha tilning ma'nosiga muvofiq keluvchi boshqa maqoldan foydalandik. Maqollarning yodda saqlanishi, albatta, ularning yagona umumiy leksik-semantik ma'noni berishi hamda ularning deyarli barchasi boshqa tildagi muqobiliga ega ekanligiga ko'ra ularni o'zlashtirish birmuncha oson kechdi.

Ingliz tilidagi maqollarni tahlil qilish jarayonida ularga xos bir qancha qirralarini ochishga muvaffaq bo'ldik. Maqollarni ma'no jihatdan tavsiflaganimizda shu narsa ma'lum bo'ldiki, ma'lum bir ma'noni ikkita, uchta, to'rtta yoki beshta maqol ifoda etishi mumkin ekan. Ikki tilda maqollarning turfa xil ko'rinishga, tuzilishga ega bo'lishiga qaramasdan, ularda ma'no jihatdan umumiylik, boshqacha qilib aytganda bir xillik saqlanib qolgan.

Maqollar donishmandlik ramzi. Ular o`quvchi va tinglovchilarni fikrni chuqur, ixcham, aniq va obrazli qilib ifodalashga o`rgatadi, kishilarni, ayniqsa, yosh avlodni milliy ruhda tarbiyalashda muhim vosita vazifasini o`taydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro`yxati:

1. Karamatova.K.M, Karamatov.H.S. Proverbs, Maqollar, Пословицы.-Toshkent;-Mehnat, 2015.
2. Razzoqov.H, Mirzayev.T, Sobirov.O, Ikromov.K. O`zbek xalq og`zaki poetik ijodi.- Toshkent, "O`qituvchi",2016-107-115b.
3. KUSHBAKOVA, M., Zarina, R. U. Z. I. M. U. R. O. D. O. V. A., & Shahram, A. S. L. O. N. O. V. (2020). Innovative Methods and Ways to Teach and Learn Foreign Language. ECLSS Online 2020a, 146.
4. Yangiboyevna, N. S., & Ravshanovna, M. U. (2022). BIOLOGIK FAOL QO'SHIMCHALARNING TIBBIYOTDAGI AHAMIYATI. BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI, 542-545.
5. Rajabboevna, A. R., Yangiboyevna, N. S., Farmanovna, I. E., & Baxodirovna, S. D. (2022). THE IMPORTANCE OF COMPLEX TREATMENT IN HAIR LOSS. Web of Scientist: International Scientific Research Journal, 3(5), 1814-1818.
6. Aslonov, S., & Ruzimurodova, Z. (2020). INGLIZ TILINI O`QITISHNING INNOVATSION USULLARI. Студенческий вестник, (12-5), 72-74.
7. Aslonov, S. S. (2020). O`ZBEK VA INGLIZ TILIDA JINS MAZMUNINI BILDIRUVCHI SO`ZLAR TAHLILI. Студенческий вестник, (16-10), 55-58.
8. Aslonov, S. S. (2020). Ingliz tili stilistikasi fanini o`qitishda fonostilistikaning o`rni. Интернаука, (16-4), 57-59.
9. Ruzimurodova, Z., & Aslonov, S. (2020). WHAT TO TEACH TO THE STUDENTS? TO TEACH STANDARD ENGLISH OR WORLD ENGLISHES?. In МОЛОДОЙ ИССЛЕДОВАТЕЛЬ: ВЫЗОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ (pp. 367-369).
10. Zarina, R., Shahram, A., & Umida, K. (2020). Using games to teach management in higher education institute. Asian Journal of Multidimensional Research (AJMR), 9(3), 49-52.

SCIENCE FICTION

Kushatova Nargiza Rustamovna

SamDChTI, assistant teacher

Melikov Farrukh

Head of the chair Foreign languages TPPI Tadjikistan

Annotation: This article is devoted to investigation of the aspects of science fiction. The investigation is done on science fiction sources and analogy of unrealistic portraying.

Key words: science fiction, portraying, realistic case, political agitation, the evolution of science fiction, fantastic revolution, round the mind, psychology.

Science fiction consists of stories in books, magazines, and films about events that take place in the future or in other parts of the universe. Fiction based on imagined future scientific or technological advances and major social or environmental changes, frequently portraying space or time travel and life on other planets.

Antecedents of science fiction can be found in the remote past. Among the earliest examples is the 2nd-century-CE Syrian-born Greek satirist Lucian, who in *Trips to the Moon* describes sailing to the Moon. Such flights of fancy, or fantastic tales, provided a popular format in which to satirize government, society, and religion while evading libel suits, censorship, and persecution. The clearest forerunner of the genre, however, was the 17th-century swashbuckler Cyrano de Bergerac, who wrote of a voyager to the Moon finding a utopian society of men free from war, disease, and hunger. (See below Utopias and dystopias.) The voyager eats fruit from the biblical tree of knowledge and joins lunar society as a philosopher—that is, until he is expelled from the Moon for blasphemy. Following a short return to Earth, he travels to the Sun, where a society of birds puts him on trial for humanity's crimes.

In creating his diversion, Cyrano took it as his mission to make impossible things seem plausible. Although this and his other SF-like writings were published only posthumously and in various censored versions, Cyrano had a great influence on later satirists and social critics. Two works in particular—Jonathan